

Орданче ПЕТРОВ
Институт за
старословенска
култура – Прилеп

УДК 94:725.182 (497.714)
“10/12“

СРЕДНОВЕКОВНИТЕ
КАМЕНОФРЛАЧКИ
ПОСТРОЈКИ
ОД ТВРДИНАТА ПРОСЕК
ВО СПИСИТЕ НА НИКИТА
ХОНИЈАТ

По средниот тек на реката Вардар, на местото каде што во неа се влева Человечка Река, речиси вертикално се извишуваат карпи до височина од 220 метри. Тие се поделени со процеп низ кој поминува Человечка Река. Овие карпи се дел од венецот Краставец, низ кој, пак, реката Вардар го направила својот процеп. Двете страни од р. Вардар на венецот Краставец биле интензивно населени уште од праисторијата, низ антиката, па сè до средниот век.¹ Во антиката, на

¹ Големиот број археолошки локалитети кои се наоѓаат во самата околина потврдуваат дека на ова место интензивно се живеело во изминатите три милениума. За археолошките истражувања на овој регион, види подетално кај: Blaga Aleksova, *Prosek – Demir Kapija: slovenska nekropola I slovenske nekropole u Makedoniji* (Beograd: Arheološko društvo Jugoslavije; Skopje: Arheološki muzej, 1966); Blaga Aleksova. *Loca Sanctorum Macedoniae: the cult of Martyrs in Macedonia from the 4th to the 9th centuries* (Skopje: Macedonian Civilization; Prilep: Institute for old Slavic culture, 1997); Иван Микулчиќ, „Топографија на Просек – Стенае – Демир Капија, *Годишен зборник на Филозофскиот факултет*, 15-16 (41-42) (1989), 65-87; Иван Микулчиќ, *Средновековни градови и тврдини во Македонија* (Скопје: МАНУ, Македонска Цивилизација, 1996); Иван Микулчиќ, *Антички градови во Македонија* (Скопје: МАНУ, 1999); Елица Манева, *Средновековен накит од Македонија* (Скопје: Републички завод за заштита на спомениците на културата, 1992); Елица Манева, *Крстеви: Средновековна некропола* (Скопје: Републички завод за заштита на спомениците на културата, 2000); Елица Манева, *Средновековна некропола Пепелиште: локалитет Трнче-Стреа* (Скопје: Македонска цивилизација, 2000); Viktorija Sokolovska, „Phenomenon“, *Folia Archaeologica Balkanica* I (2006), 163-170; Елеонора Петрова, *Пајонија во II и I милениум пред н.е.* (Скопје: Македонска цивилизација; Музеј на Македонија, 1999); Никос Чаусидис, „Средновековни наоди од Просек“, *Годишен Зборник на Филозофскиот факултет* 14 (40) (1987), 171-196.

разни карти, влезот во клисурата е именуван како Стенае,² а означува ’теснина, клисура, стена’,³ Во почетокот на XI век, како словенски превод за клисурата и за градот се споменува името Просек, додека во турските тефтери од 1519 и од 1530/31 година овој термин гласи Демир Капи, што значи ’железна порта’.⁴

Градот Просек, сместен на недостапните карпи од левата страна на Демиркаписката Клисура (Стрезов Град – Кале),⁵ со 17 хектари површина,⁶ е најмоќната тврдина од средниот век на просторот на Република Македонија.⁷ Поради својата извонредна стратешка положба, комуникациските врски и климатско-почвените погодности, бил еден од најзначајните средновековни градови.

Името на градот Просек се споменува во византиските пишани извори од XI век. Неговото име, со формата *τὸν Πρόσακον*, првпат е регистрирано во грамотата за правата на Охридската архиепископија на византискиот цар Василиј II од 1019 година. Градот Просек во овие грамоти се споменува како дел од Мегленската епископија.⁸

Од хрониката на Јован Скилица, која датира од крајот на XI век, дознаваме за походот на царот Василиј II во 1014 година. Овде се

² Фанула Папазоглу, *Антички градови у предримско доба* (Београд: САНУ, 1956), 242. Таа прва укажува на тоа дека името Стенае не претставува име на градот кој во античко време се наоѓал на влезот на Демиркаписката Клисура, туку дека називот *Stenas* ја означува самата клисура. Ова го прифаќа и И. Микулчиќ, според кого, најдени се два постамента и еден милјоказ, но, за жал, на сите нив недостасува името на градот, а се среќава само ознаката *Πολις*. Тој претпоставува дека античкото име на Демир Капија, или градот кој се наоѓал на влезот во клисурата Стенае, е *Алмана*, град кој сè уште не е убициран на терен. Иван Микулчиќ, *Антички градови во Македонија* (Скопје: МАНУ, 1999), 176-182.

³ Елица Манева, „Тези за карактерот на театарот во средновековен Просек“, во *Историја на идеите на почвата на Македонија*, ур. Георги Старделов и др. (Скопје: МАНУ, 2000), 87.

⁴ Александар Стојановски, *Дервенциството во Македонија* (Скопје: Институт за национална историја, 1964), 182. Во турските дефтери од ова време Демир Капи се споменува како дервенциско село на патот што водел за Солун.

⁵ Според Т. Томовски, средновековниот град Просек бил изграден на Јурчки Камен, на месноста Марков Град, во кањонот на Человечка Река, од левата страна на реката Вардар. Томо Томовски, „Средновековни градови во Македонија меѓу реките Вардар, Брегалница и Лакавица“, *Годишен зборник на Филозофскиот факултет* 4 (30) (1978), 267-294. Според И. Микулчиќ, на овој простор нема податоци за живот во средниот век, а и според историските податоци што се однесуваат на градот, јасно е дека ова не може да биде позицијата на која бил изграден. Според него, градот Просек бил изграден од спротивната, лева, страна на Человечка Река, односно на месноста Стрезов Град или Кале. Микулчиќ, *Просек*, 81-83.

⁶ Микулчиќ, *Средновековни*, 233, 234.

⁷ Манева, *Театарот*, 87.

⁸ Томовски, *Средновековни градови*, 199, бел. 18.

споменува дека тој од Скопје кон Охрид поминал крај Штип и Просек.⁹

Најважниот опис на тврдината Просек, на нејзината местоположба и на историските случувања врзани за неа го дава византискиот историчар Никита Хонијат.¹⁰ Тој дава детален опис за архонтот Добромир Хрс¹¹ и за неговото владеење како самостоен господар токму од овој град како негова престолнина.¹²

Состојбата во Византија при крајот на XII и почетокот на XIII век успеале да ја искористат некои феудалци, кои завладеале со дел од територијата на Македонија на сметка на Византија. Формирањето на

⁹ Јован Скилица, „Борба Василија II са Самоилом и неговим наследницама“, превод и обработка Јадран Ферлуга, во *Византиски извори за историју народа Југославије* том III, ур. Георгије Острогорски и Фрањо Баришиќ (Београд: Византолошки институт, 1966), 126.

¹⁰ Никита Хонијат (Νικήτας Χωνιάτης) без сомневање бил еден од најдобрите византиски историчари. Бил царски секретар и учествувал со Исак II Ангел во походот против Бугарите. За време на Третиот крстоносен поход од 1189 година бил управник на темата Филипол. Активно учествувал во преговорите помеѓу византискиот двор и царот Фридрих I Барбароса, а бил сменет дури од Алексиј V Мурзуфл во 1204 година. По падот на Цариград под власта на Латините, тој со своето семејство бега во Никеја, каде што и умира помеѓу 1210 и 1220 година.

¹¹ За животот на Добромир Хрс пред неговото поставување за управник на градот Струмица од страна на византискиот цар Алексиј III Ангел се знае многу малку. Никита Хонијат не известува дека по потекло бил Влак и по несогласувањето со Бугарите Петар и Асен, тој со своите петстотини војници се одделил и склучил сојуз со Византијците. Но поради неговата желба за власт и постојаното пробивање на византиска територија, бил уапсен од Византијците и ставен во затвор, но подоцна бил ослободен и поставен за управник на градот Струмица. Никита Хонијат, „Одметање Хрса и борбе око града Просека“ обработка Јованка Калић, превод Нинослава Радошевиќ-Максимовиќ, во *Византијски извори за историју народа Југославије*, том. IV, ур. Георгије Острогорски и Фрањо Баришиќ (Београд: Византолошки институт, 1971), 158-159, бел. 172 и 232-234, бел. 65-66.

¹² Хонијат, „Одметање Хрса“, 160. „Тоа се две карпи меѓусебно раздвоени и поставени една до друга, имајќи само еден тесен тешко прооден и стрмен пат, додека самиот преостанат масив од карпите е издигнат и непристапен, а длабоката река Аксиос тече наоколу и нив на неверојатен начин ги претвора во тврдина. Воената вештина дошла подоцна, како надополнување на природата, па ја направила речиси неосвојлива, бидејќи непробојниот бедем, поставен преку патеката што водела внатре, ја завршил како извонредно утврдување.

Ромеите ја оставиле пушта оваа тврдина и Хрс ја претвори во неосвојливо упориште против Ромеите, носејќи овде сè што е потребно за исхрана на војската, поставувајќи фрлачки постројки и внесувајќи прехранбени продукти, а истовремено допушти по околните врвови да пасат стада говеда и овци. Имено, околината на таа тврдина не е лесно совладлива, зашто е многу долга и широка, а ја красат ливади и е богата со шумени предели. Но, таа тврдина е лишена од едно богатство, и тоа она неопходното и најважното, нема извори со барем една капка вода, ниту, пак, има ископани бунари, па затоа треба да се слегува до реката и со ведрa да се носи водата“.

Второто Бугарско Царство на Петар и Асен во 1185 година и нивното навлегување и пустошење во Струмската област сè до градот Сер, на Византија ѝ задавало големи проблеми.

Византија, со цел да ја заштити границата со Бугарија, како управник на градот Струмица во 1196 година го поставува Добромир Хрс.¹³ Бргу по ова, тој се одметнал и најверојатно во 1197 година се осамостоил во градот Струмица. Во истата 1197 година царот Алексеј III Ангел кај Кипсала ја собрал војската за да го нападне Хрс, но до овој напад не дошло, така што Добромир Хрс најверојатно тргнал во нови освојувачки походи и го освоил градот Просек. Него го утврдил и го направил своја престолнина. Во 1198 година византискиот цар презема нова акција против Добромир Хрс во градот Просек. Овој поход на византискиот цар завршил со неуспех. Неуспехот делумно се должи на разидувањето на војсководците во византиската војска, а делумно на непристапноста на градот Просек, неговото добро утврдување и снабденоста на одбраната на градот со фрлачки постројки кои ѝ нанесувале голема штета на византиската војска.

По овој пораз византискиот цар увидел дека целта не се остварува лесно, па решил веќе да не губи време и стапил во преговори со Добромир Хрс, на кого му оставил да управува со градовите Струмица и Просек. По враќањето во Цариград, царот му ја испраќа за жена својата блиска роднина, ќерка на протосевастот Мануил Камица. Подоцна Хрс и таткото на неговата жена преземаат низа походи, со што освојуваат огромна територија. Прво ја освоиле Пелагонија со градовите Прилеп и Битола, потоа продолжиле кон Тесалија, па сè до Пелопонез.¹⁴

Посебен аспект на војувањето помеѓу Алексеј III Ангел и Добромир Хрс, односно обидот на византискиот цар да ја освои тврдината Просек, претставува опсадната машинерија што била користена од двете завојувани страни. Според описите што ни ги дава Никита Хонијат, овде станува збор за опсадни постројки од типот на стожерски требушети. Добро поставената машинерија е еден од клучните фактори за лесната победа на малобројните бранители на градот Просек врз многубројната и неорганизирана византиска војска.

¹³ Радивоје Радић, *Обласни господари у Византијем крајем XII и у првим деценијама XIII века* (Београд: Византолошки институт, 1986), 197.

¹⁴ Подетално за историјата на Добромир Хрс, види во: Хонијат, *Одметање Хрса*, 158-163; Никита Хонијат, „Ратови Алексија III Анђела против Добромира Хрса“, превод Божидар Ферјаниќ во *Византијски извори за историју народа Југославије* том. IV, ур. Георије Острогорски и Фрањо Баришић (Београд: Византолошки институт, 1971), 225-239, Вера Весковиќ-Вангели, *Самостојните феудални владетели во Македонија* (Скопје: Култура, 1963); Радић, *Обласни господари*, 193-205.

За изгледот, начинот на функционирање и на управување се дознава од следниот опис на Никита Хонијат:

„...Покрај тоа, фрлачките постројки со кои се служеа варварите многу наши убија, бидејќи тие одозгора доста точно гаѓаа. Имено, старешината на фрлачките постројки, кој истовремено го насочуваше лостот и праќата ја затегаше, беше најдобар градител на овие постројки. Прво кај Ромеите служел за плата, а после поради неисплатена заработка се вратил кај Хрс. Војската тешко ја погодувале не само топчестите камења фрлани од фрлачките постројки туку и тоа што одозгора го обрушувале низ одронот. Камењата со кои се гаѓало, дури и ако не ги погоделе, често биле смртоносни за оние крај кои паѓале. Кога камен ќе паднел на цврста карпа, од силината на ударот се разбивал во повеќе делови, тогаш тие откршоци, разлетувајќи се на разни страни, значеле смртоносно зло“.¹⁵

За фрлачките постројки што биле користени во одбраната на тврдината Просек речиси и да не е пишувано, а оние што ги наведува Никита Хонијат општо се определувани како каменофрлачки постројки.¹⁶ Според описот што го дава Никита Хонијат, може да се заклучи дека не станува збор за некоја од фрлачките постројки чиј развој може да се бара во античкиот или доцноантичкиот период. Овде, иако нема опис на изгледот на постројките што биле користени од страна на бранителите на градот, сепак, според информациите што ги дава авторот, а во кои се забележани задолженијата на старешината што ги градел и управувал со нив, можат да се забележат два детали што можат да помогнат во нивното препознавање. Првиот детаљ се однесува на информацијата дека старешината што ги изградил постројките за одбрана на градот Просек оперирал со истите, односно го насочувал нивниот лост, додека вториот детаљ што ни помага при детерминирањето на постројката е тоа што старешината ја затегнувал праќата за исфрлање на проектилите.

¹⁵ Хонијат, *Одметање Хрса*, 162.

¹⁶ Весковиќ-Вангели, *Самостојните владетели*, 27. Во своето дело авторката ги именува само како каменофрлачки постројки, а на фотографијата што ја приложува ги прикажува следните „опсадни машини: врана со сандак, кука за рушење сидови, подвижна кула со мостови, балиста, торан со овен, катапулт“. Од постројките прикажани овде, само балистите и катапултите служат за исфрлање камени проектили, односно претставуваат каменофрлачки постројки.

Ако ги рагледаме фрлачките постројки¹⁷ што користат лостови за исфрлање на проектилите, тогаш ги отстрануваме од опција римските балисти,¹⁸ кои и онака веќе не биле во употреба долго време и во својата конструкција не вклучуваат праќа. Тензиските постројки, како опсадниот самострел, секако не би биле во опција поради тоа што немале лост за исфрлање на проектилите.¹⁹ Како опција може да се разгледаат само онагерот²⁰ и тракцискиот требушет. Додека првите работат на принципот на торзиската сила, вторите работат на принципот на тракциска сила.²¹ Понатаму се споменува дека

¹⁷ Повеќе за фрлачките постројки од античкиот и од средновековниот период, види во: Duncan B. Campbell, *Greek and Roman Artillery: 399 BC-AD 363* (Oxford: Osprey Publishing, 2003); Duncan B. Campbell, „Ancient Catapults: Some Hypotheses Reexamined“, во *Hesperia*, vol. 80, No. 4 (2011): 677-700.; Paul E. Chevedden, „The Invention of the Counterweight Trebuchet: A Study in Cultural Diffusion“, во *Dumbarton Oaks Papers*, No. 54 (2000), 71-113.; W. T. S. Tarver, „The Traction Trebuchet: A Reconstruction of an Early Medieval Siege Engine“, во *Technology and Culture*, Vol 36, No. 1 (1995), 136-167; David Nicolle, *Medieval Siege Weapons (1): Western Europe AD 585-1385* (Oxford: Osprey Publishing, 2002); Christopher Gravett, *Medieval Siege Warfare* (Oxford: Osprey Publishing, 2000.); Ralph Payne-Gallwey, *The Crossbow: Medieval and Modern Military and Sporting* (London, New York: Longmans, Green, and Co., 1908); Ralph Payne-Gallwey, *The Projectile-Throwing Machines of the Ancient* (London, New York, Bombay and Calcutta: Longmans, Green, and Co., 1907).

¹⁸ Римските балисти и катапулти функционираат на принципот на торзиска сила, односно на сила акумулирана во испреплетени јажиња, коса или животински тетиви. Овие постројки функционираат со два лоста поставени хоризонтално. Римските балисти исфрлаа камени проектили, додека катапултите – големи стрели.

¹⁹ Опсадните самострели ги заменуваат римските катапулти и функционираат на принципот на тензиската сила, односно голем лак кој може да е изработен од едно парче дрво или, пак, композитен лак изработен од повеќе парчиња дрво или метал. Тие најчесто исфрлаат големи стрели, но истите, иако поретко, можат да се користат и за исфрлање камени проектили. Најчесто биле користени во дефанзивни цели и поставувани на круништата од ѕидовите или, пак, биле користени на бродовите поради помалите димензии што ги имале.

²⁰ Онагерот е фрлачка постројка која функционира на принципот на торзиска сила, односно на акумулирана енергија во извртени јажиња, коса или тетиви во кои средишно, вертикално е поставен лост. Едниот крај од лостот е поставен помеѓу испреплетените јажиња, а додека на другиот крај е поставена праќа.

²¹ Требушет е фрлачка постројка со еден ротирачки лост, кој својата енергија ја црпи по пат на гравитација или човечка енергија, но има случаи кога се вклучени двата типа енергија, гравитационата и човечката. Тие се делат на три типа, и тоа: тракциски требушет (придвижуван од човечка сила), гравитациски (Counterweight, придвижуван од противтег закачен на кусата страна од лостот што е поделен на кус и долг лост од страна на оската) и хибриден требушет, кој ги користи и човечката енергија и противтегот. Овие постројки се претпоставува дека се творба на три континенти и на четири цивилизации. Види: Chevedden, Counterweight Trebuchet, 74. Нивната појава се претпоставува дека е во Кина кратко пред почетокот на IV век ст.е. и нивниот развој се движел низ Византија, арапскиот свет и низ Западна Европа. Главната

старешината ја затегнувал праќата за исфрлање на проектилите. Онагерот во почетокот на своето појавување, односно во доцната антика, за исфрлање на проектилите користи праќа, која подоцна сè поретко се користи, а наместо тоа овие постројки користат корпи за поставување на проектили. Од друга страна, ова се постројки во кои се акумулира огромна количина енергија и се доста опасни за посадата што ракува со нив.²² Поради акумулираната енергија, не е можно насочувањето на самиот лост. Затегнувањето на праќата кај овие постројки не е забележано во историските пишани или ликовни извори, а поради опасноста што ја носело е и малку веројатно. За разлика од онагерот, тракцискиот trebuшет се јавува во две варијанти рам-требушет²³ (trestle frame trebuchet) и стожерски trebuшет (pole frame trebuchet). Првата варијанта не дозволува насочување на лостот кон одредена цел, додека втората варијанта овозможува оперирање со него во опсег од 360°. За разлика од другите постројки, овде е забележано затегнување на праќата од страна на искусен старешина. Самото затегнување на праќата играло важна улога за прецизноста и дометот на овој вид постројки. Затоа и овој детаљ е доста често прикажуван на средновековните ликовни претстави со воена тематика (сл. 1, 2). Ова ни дава за право да претпоставиме дека при опсадата на Алексиј III Ангел на градот Просек биле користени тракциски trebuшети од варијантата на стожерски trebuшети.

Во почетокот на VII век историските извори говорат за допирот на Византија со еден нов тип фрлачки постројки. Според описот даден

претпоставка е дека дифузијата на оваа постројка од Кина кон Европа се случила благодарјќи на турските племиња кои од Централна Азија продреле кон арапскиот свет и кон Византија. Според Х. Доналд, турските племиња своето знаење за изработката на овој тип фрлачки постројки прво им го пренеле на Арапите. Во пишаните арапски извори е забележана употреба на фрлачки постројки кои наликуваат на тракцискиот trebuшет. Се претпоставува дека тие почнале да ги користат овие постројки кон крајот на VII век. Donald R. Hill, „Trebuchets“, во *Viator: Medieval and Renaissance Studies* 4,(1973), 99-116.

²² За опасноста на овие постројки по животот на посадата споменува и Амилиј Маркелин, кој го вели следното: „Меѓу овие битки, еден архитект од нашата страна, чие име не го знам, се случи да стои во близина на 'скорпионот' – опсадна машина, кога каменот што операторот го ставаше нерешително во праќата се исфрли нанзад; [архитектот] ја испушти душата паѓајќи на грбот, целата негова структура на екстремитетите беше распарчена, така што неговото тело речиси не беше препознатливо“. Види: С. D. Yonge, превод, *The Roman History of Ammianus Marcellinus* (London: Geore Bell & Sons, 1894), 362, XXIV, IV, 28; Brian Campbell ed., *Greek and Roman Military Writers* (London, New York: Routledge, 2004), 206-208.

²³ За изнаоѓањето на соодветен назив на македонски јазик, им благодарам на д-р Виолета Крстеска, м-р Бобан Карапејоски и м-р Огнен Чемерски.

во Миракула I,²⁴ овде најверојатно станува збор за тракциски требушет.²⁵ Почнувајќи од овој период, тракциските требушети заземаат сè поголемо учество во воените дејства што ги водела Византија, притоа развивајќи го овој тип во хибридна, а подоцна, во текот на XII век, и во гравитациска варијанта. Информациите од современите автори, како и археолошките наоди на проектили од територија на Република Македонија покажуваат дека тракциските требушети биле најчесто користената фрлачка постројка на овие простори во средниот век. Пред сè, ова се должи на евтиниот и лесен начин на изработка, за која не се потребни специфични материјали или делови кои се изработуваат во одредени работилници. Проектилите за овие постројки најчесто биле изработувани и пред самите градови и тврдини што се опсадувале. Во описот на спомената битка од Просек може да се забележи дека веќе во текот на XI и на XII век овие каменофрлачки постројки биле задолжителен дел од одбраната на секој град и тврдина, а, исто така, и дел од нападот на секоја војска. На тоа укажува фактот дека самостојниот владетел Добромир Хрс можел да си дозволи да поседува исти каменофрлачки постројки какви што користела и Византија, која во тој период била водечка државна формација и воена сила. При опсадата на Просек, евидентно е дека каменофрлачките постројки биле истовремено користени и од византиската војска и од војската на Добромир Хрс, што се гледа од следниот извадок:

„Вечерта, скришно излегувајќи од тврдината, варварите ги разбија постројките кои Ромеите ги поставија по тамошните ридови...“²⁶

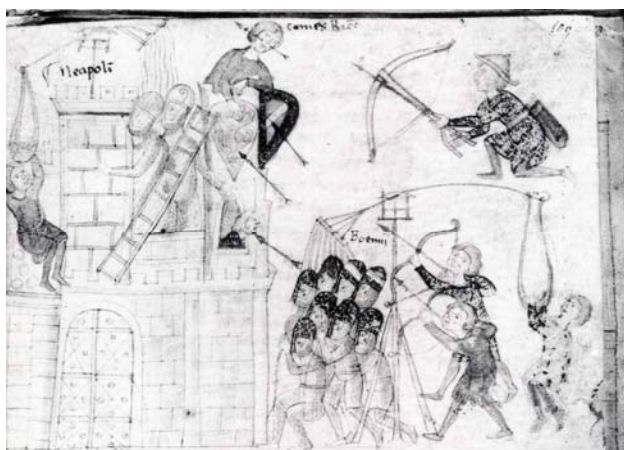
При опсадата на градот Просек од страна на Алексеј III Ангел, двете завојувани страни користат фрлачки постројки, најверојатно од типот на стожерски требушети. Едната завојувана страна овие постројки ги употребува во офанзивни, додека другата во дефанзивни цели (Сл. 3). Овие постројки претставуваат едно од најупотребуваните постројки во средновековието поради нивниот едноставен дизајн, брзата и економична изработка, а, пред сè, поради прецизноста и ефикасноста. Поради овие карактеристики, стожерските требушети се користат долг временски период. Од нивното прво појавување на

²⁴ Miracula S. Demetrii I. 14, превод и коментари Фрањо Баришиќ, во *Византијски извори за историју народа Југославије* том. I, ур. Георгије Острогорски (Београд: Византолошки институт, 1955), 180-181.

²⁵ Ordanche Petrov, „Stone-and Rock-Launching Engines in Miracles of Saint Demetrius of Thessaloniki“, во *Patrimonium.mk*, year 6, No. 11 (2013), 76-77.

²⁶ Хонијат, *Одметање Хрса*, 162.

историската сцена во VII век, без разлика што нивната форма се усовршува, тие успеале да останат во употреба сè до XVI век и паралелно да се употребуваат со хибридните и со гравитациските требушети, како и со огненото оружје сè до неговото усовршување. Ова ни дава за право да претпоставиме дека при нападот на Алексеј III Ангел врз тврдината Просек, од двете завојувани страни биле користени каменофрлачки постројки од типот на тракциски стожерски требушети.

Ordanche PETROV

MEDIEVAL TREBUCHETS AT THE PROSEK STRONGHOLD IN THE
ANNALS OF NIKETAS CHONIATES

- s u m m a r y -

At the confluence of Chelovechka River and the Vardar River, in the inaccessible rocks, there is the town of Prosek, one of the largest and most impregnable strongholds in the Republic of Macedonia. Several feudal lords took advantage of the turn of events in Byzantium in the late 12th and early 13th century and conquered certain territories from Byzantium. One of them was the archon Dobromir Chrysos, who became independent in this invincible fortress at the end of the 12th century.

Contemporary historian Niketas Choniates wrote about the location and the historic circumstances surrounding the medieval town of Prosek. As a participant in the crusades of Alexios III Angelos, he managed to give a detailed account of the expedition that the Byzantines undertook in order to recapture the territories conquered by Dobromir Chrysos. He makes an excellent description of the stronghold itself, its location, the economic circumstances, even the flaw, although there was not a single source of water within the fortress.

In his descriptions of the expedition and the battle for conquering the Prosek stronghold, Niketas Choniates mentions the use of catapulting devices. These information, although limited, enable us to presume what type of catapulting devices were used in the defence of the Prosek fortress. In one paragraph he writes:

“...Namely, the chief of the catapulting devices, who simultaneously steered the arm and drew the catapult, was the best builder of these devices”.

Based on these words, it can be concluded that the catapulting devices used during the defence of the Prosek stronghold were of the traction trebuchet type, of the pole variety. This conclusion is drawn from the statement that the chief steered the arm and drew the catapult. These functions performed by the chief were noticed only for this type of devices. Traction trebuchets, after they were discovered in Byzantium in the early 7th century, became the most widely used catapulting device. This is mostly due to their cheap, easy and fast production and their efficiency.